

عرفای شبه قاره

عرفاء کلمه عربی و جمع "عارف" است. عارف کسی است که به جز خدا به کسی بستگی ندارد. به جز خدا از هیچکس نمی ترسد. حتی هراسی از مرگ هم ندارد. هم خود را می شناسد و هم خدا را. حقیقت دنیا را خوب درک می کند و دل بدین جهان گذشتنی، نمی بندد. به مال و زر و جاه و منصب دنیا علاقه ای ندارد. دنبال حرص و هوا نمی رود. همیشه در فکر آخرت است. با مردم مستقیماً در ارتباط است. هیچکس را اذیت نمی کند. بدی هیچکس را نمی خواهد و پیوسته برای اصلاح جامعه کوشش می کند. وجود عرفاء نعمت بزرگ خدا است.

این حقیقت است که دین اسلام در شبه قاره توسط عرفاء پیشرفت کرد. عرفایی مانند حضرت سید علی هجویری، حضرت خواجه معین الدین چشتی اجمیری و امیر کبیر حضرت سید علی همدانی به این سرزمین آمدند. از دعوت و ارشاد اینها هزاران نفر از کفار و مشرکین، حلقه به گوش اسلام شدند. حضور هر یک از اینها شخصاً یک نهضتی بود که سرنوشت این منطقه را به کلی عوض کرد. نقش مهم اینها در راه اشاعه اسلام در شبه قاره فراموش کردنی نیست. مهمترین اینها عبارتند از: بابا فرید الدین شکر گنج، خواجه نظام الدین اولیاء، شیخ بهاء الدین زکریا، مخدوم جهانیان جهان گشت، حضرت میان میر، حضرت مجدد الف ثانی و خواجه سید محمد گیسو دراز.

این عرفاء دوستدار مردم این دیار و از مشکلات آنها آگاه بودند. اینها به دورترین نقاط این سرزمین نیز رسیدند. هر جا که رفتند، مدرسه ها ساختند و خانقاه هائی بنا کردند که هر یک از آنها کار یک دانشگاه علم و ادب و عرفان را انجام داد. اینها با مردم محروم پیوستگی های نزدیکی داشتند و در میان آنها عوامانه زندگی کردند.

بعضی از عرفاء بہ زبان های منطقہ ای و محلی شعر ہم سرودند۔ شعر عارفانہ اینہا بہ مردم این نواحی تاثیر زیادہ گذاشت۔ مردم منظومہ های این بزرگ مردان را تاکنون نیز خیلی دوست دارند و شیفتہ سادگی و صمیمیت آنها هستند۔
 در پنجاب بابا فریدؒ، شاہ حسینؒ، بلھے شاہؒ، سلطان باہوؒ، خواجہ غلام فریدؒ و میان محمد بخشؒ، در سرحد رحمان باباؒ، در سند سچل سرمستؒ و شاہ عبداللطیف بہتانیؒ، در بلوچستان شہ مریدؒ و توکلی مستؒ و در کشمیر آلہ عارفانہ از قبیل همان عارفانی بودند کہ شعر عرفانی آنها جاودانی است۔

(معین نظامی)

فرہنگ

ہراس : خوف، ڈر	بستگی : وابستگی، تعلق
بدین : پر این، اس سے	درک می کند : سمجھتا ہے
علاقہ : تعلق، دلچسپی	گذشتنی : فانی
مستقیماً : براہ راست	دنباں : پیچھے
بدی : برائی	در ارتباط است : رابطہ رکھتا ہے
پیوستہ : ہمیشہ	جامعہ : معاشرہ
پیشرفت : ترقی	توسط : کے ذریعے
شخصاً : ذاتی طور پر، اپنی ذات میں	دعوت و ارشاد : تبلیغ، رشد و ہدایت
سرنوشت : تقدیر، مقدر	نہضت : تحریک

عوض کرد : تبدیل کیا	بہ کلی : مکمل طور پر
اشاعہ : اشاعت، فروغ	نقشِ مہم : اہم کردار
نقاط : مقامات، علاقے	فراموش کردن نیست : ناقابل فراموش ہے
مردم محروم : غریب اور مظلوم لوگ	دانشگاہ : یونیورسٹی
عوامانہ : عوام کی طرح	پیوستگی های نزدیکی : قریبی رابطے
محلّی : مقامی	منطقه ای : علاقائی
منظومہ ہا : نظمیں، کلام	نواحی : ناحیہ کی جمع، علاقے
تاکنون نیز : اب تک بھی	بزرگ مردان : عظیم لوگ
جاودانی : لاقانی	شیفتہ : شیدائی، گرویدہ
	صمیمیت : خلوص

تمرین

۱- فارسی میں جواب دیجیے۔

- ۱- عارف چہ کسی است ؟
- ۲- اسلام در شبہ قارہ چطور پیشرفت کرد ؟
- ۳- عرفای شبہ قارہ با مردم چطور رفتار می کردند ؟
- ۴- شعر عارفانہ چیست ؟
- ۵- دہ عارف شبہ قارہ را نام ببرید۔

۲- ذیل کے مرکبات کی نشاندہی کیجیے۔

حقیقت، دنیا، جہانِ گذشتی، اصلاحِ جامعہ، نقشِ مہم، مردمِ محروم

۳- اس سبق میں سے ”فعلِ حال“ تلاش کر کے الگ لکھیے۔

۴- واحد سے جمع اور جمع سے واحد بتائیے :

عرفا، دل، مال، جامعہ، منطقہ، نقاط، دانشگاہ، منظومہ، ہا، بزرگِ مردان، آنہا

۵- فارسی میں ترجمہ کیجیے۔

۱- سچا صوفی خدا کے سوا کسی سے نہیں ڈرتا۔

۲- وہ خواہشِ نفس کی پیروی نہیں کرتا۔

۳- برصغیر میں اسلام کی اشاعت میں صوفیاء نے اہم کردار ادا کیا۔

۴- کچھ صوفیاء نے مقامی زبانوں میں شعر بھی کہے ہیں۔

۵- یہ صوفیاء عوام کی طرح زندگی گزارتے تھے۔